

АНАСТАСІЯ ДЕМИДЮК,

магістриня соціології, випускниця магістерської програми з соціології Національного університету "Києво-Могилянська академія" (04655, Київ, вул. Григорія Сковороди, 2)

ANASTASIIA DEMYDIUK,

M.A. in Sociology, Graduated from the Master's Program in Sociology of the National University of Kyiv-Mohyla Academy (2, Hryhorii Skovoroda St., Kyiv, 04655)
a.demydiuk@ukma.edu.ua
<https://orcid.org/0009-0001-8422-599X>

ТАМАРА МАРЦЕНЮК,

кандидатка соціологічних наук, доцентка кафедри соціології Національного університету "Києво-Могилянська академія" (04655, Київ, вул. Григорія Сковороди, 2)

TAMARA MARTSENYUK,

Candidate of Sciences in Sociology, Associate Professor, Department of Sociology, National University of Kyiv-Mohyla Academy (2, Hryhorii Skovoroda St., Kyiv, 04655)
t.martsenyuk@ukma.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-4785-5618>

Бар'єри політичної участі жінок в Україні в період російсько-української війни

Вступ

Незважаючи на суспільно-політичні зміни та євроінтеграційні трансформації українського суспільства, досі актуальною залишається проблема гендерної нерівності у політичній сфері. Згідно з результатами національного репрезентативного опитування, проведеного в Україні в лютому 2026 року, саме політика виявилася тією сферою, в якій респонденти й респондентки бачать найбільшу різницю у ставленні до жінок і чоловіків (Rating Group, 2026). Майже половина

Цитування: Демидюк, А., Марценюк, Т. (2026). Бар'єри політичної участі жінок в Україні в період російсько-української війни. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*, 3, 45–64.
<https://doi.org/10.15407/sociology2026.03.045>.

Публікується на засадах ліцензії Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)
Published under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license.

© Демидюк, А., Марценюк, Т., 2026.

© Видавець Інститут соціології Національної академії наук України, 2026 / Publisher Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2026.

(47%) опитаних зазначили, що до чоловіків у політиці ставляться краще, ніж до жінок. У країнах ЄС також 54% опитаних обрали саме політику як сферу, якій притаманна гендерна відмінність у ставленні до жінок та чоловіків (Rating Group, 2026). Такі результати актуалізують проблематику гендерної сегрегації і «скляної стелі» у політичній діяльності, що потребує особливої уваги в часи війни.

Перспективам жінок щодо доступу до ухвалення рішень та управління загрожують ризики, пов'язані з поступовими соціальними змінами у період російсько-української війни: вимушена міграція за кордон може перешкоджати як активному, так і пасивному виборчому праву переселенців, більшість з яких становлять саме жінки, а мілітаризація може загострити проблему консервативних установок щодо влади та лідерства й поширення гендерних стереотипів щодо місця та ролі жінок у суспільстві (Думанська, 2024; Пищуліна та ін., 2024; Стрельник, 2024; Фединчук, Марцінковська, 2024). У наукових публікаціях на тему політичної участі жінок в Україні бракує багаторівневого аналізу, особливо в період російсько-української війни (як із 2014 року, так і з початку повномасштабного вторгнення 2022 року); бракує також емпіричних досліджень, зокрема на підставі глибинних інтерв'ю з політиками.

У статті застосовано теоретико-методологічні засади критичних гендерних студій, відповідно до яких політика вивчається як гендерована сфера, у якій відтворюється явище гендерної сегрегації (Кіммел, 2003; Acker, 1990). Бар'єри політичної участі жінок розглядають на трьох рівнях — *мікро* (індивідуальний), *мезо* (партійний) та *макро* (суспільний). Це дає змогу подивитися більш комплексно на предмет дослідження і глибше осмислити проблематику щодо політичної участі жінок на кожному рівні.

Таким чином, дослідницьке питання, розглядуване в цій публікації, — якими є бар'єри політичної участі жінок в Україні на мікро-, мезо- та макрорівні аналізу в період російсько-української війни (з 2014 року)? Мікрорівень аналізу стосується індивідуальних рішень і ставлення жінок до політичної участі. Мезорівень — роль партій у залученні жінок до політичної участі. Проблематика вертикальної й горизонтальної сегрегації та гендерної дискримінації розглядається саме на мезорівні. Попри те, що йдеться про явища, які притаманні суспільству загалом, найбільшою мірою вони проявляються й закріплюються саме на рівні політичних партій і громадських організацій. Зрештою, макрорівень — це рівень суспільства, громадської думки, гендерних стереотипів і знань про політичну участь жінок. На цьому рівні розглядатимуться радше політики держави та інституційні зміни.

Огляд наукових досліджень щодо гендерних відмінностей політичної участі

Індивідуальний (мікро) вимір політичної участі жінок. У міжнародних дослідженнях політичної участі жінок та бар'єрів щодо такої участі (явища «скляної стелі») увагу звертають на особисту мотивацію та наявність знань і навичок роботи в політичній сфері (Randle, 1999; Verba et al., 1997). З'ясовано, що порівняно із жінками чоловіки краще обізнані в політиці та більше цікавляться нею,

а також, найімовірніше, почуватимуться більшою мірою політично ефективними, ніж жінки (Verba et al., 1997). Для В. Рендл (Randle, 1999) це пояснює, чому, маючи стільки можливостей, жінки не реалізуються у традиційно «чоловічих» сферах, а також є підставою заперечувати існування перешкод у політичній участі.

Інші дослідниці та дослідники пояснювали ґендерні відмінності в різних формах політичної активності зумовленістю їх соціальними ролями й дисбалансом ресурсів. Дж. Лоулес та Р. Фокс (Lawless, Fox, 2013) вивчали, чим може бути спричинена (не)залученість жінок до політики в сучасних умовах. Вони виокремили кілька ґендерних відмінностей у політичній амбіційності: жінки меншою мірою, ніж чоловіки, є конкурентоспроможними, не орієнтовані на кар'єру в традиційно «чоловічих» царинах, ставлять під сумнів і гірше оцінюють свою кваліфікацію (Lawless, Fox, 2013). Жінки вдвічі частіше за чоловіків вважають, що кращим способом досягти змін у тому чи іншому питанні є робота в благодійній організації, а не обіймання політичної посади (Lawless, Fox, 2013).

Разом з тим жінки не є байдужими до політичного життя та спроможні бути агентами суспільних змін, долучаючись до ухвалення рішень. Підтвердженням цього є низовий активізм, волонтерська діяльність, ініціативи жіночого руху, громадських організацій на локальному, державному та глобальному рівнях, а також кількість жінок на офісно-адміністративних посадах (Кімел, 2003; Марценюк, 2017; Тишко, 2019). Так, у раніше проведених дослідженнях, українські політикині й кандидатки на посади зазначали, що почати політичну діяльність їх спонукали альтруїстична мотивація, необхідність розв'язати певну соціальну проблему, а також потреба в самореалізації (Скорик та ін., 2013).

Організаційний (мезо) вимір політичної участі жінок. Ґендерна сегрегація має два виміри — горизонтальний і вертикальний. Перший характеризується «недостатньою представленістю або надто великою концентрацією жінок чи чоловіків у певних галузях», їхньою фемінізацією або ж маскулінізацією (Бабак та ін., 2021: с. 29).

Політичне середовище вважається «чоловічою цариною», але відколи до нього залучаються й жінки, воно також розділяється на «серйозний» (hard politics) та «м'який» (soft politics) сектори (Марценюк, 2018: с. 45). Останній є менш престижним; охоплює такі сфери, як охорона здоров'я, освіта, культура, соціальний захист тощо, які стереотипно вважають «жіночими» або «посадами другого порядку» (Verge, Claveria, 2016: р. 536). Цей неофіційний поділ забезпечують метафорично позначені «скляні стіни» — невидимі бар'єри, які ускладнюють потрапляння й просування жінок у «чоловічих» секторах (Vasile, 2020).

Вертикальна сегрегація описує розподіл жінок і чоловіків у межах посадової ієрархії (Марценюк, 2017: с. 57). У результаті складається тенденція, за якої під час кар'єрного просування жінок витісняють із вищих рівнів влади, престижності та статусу, що демонструє їхнє непропорційно низьке як описове, так і змістовне представництво в керівництві організацій і, відповідно, на всіх рівнях ухвалення рішень — це явище і називають «скляною стелею» (Марценюк, 2018; Taparia, Lenka, 2024; Vasile, 2020).

Неформальні бар'єри обмежують проголошені рівними можливості, перешкоджають не лише залученості жінок, а й ефективності та результативності їхньої діяльності, здатності «впливати на ухвалення рішень, що стосуються їхнього життя, життя їхніх громад та всієї країни» (Марценюк, 2018: с. 45). Дефіцит жінок у політиці має невітніші наслідки, бо не дає змоги суспільству отримати вигоди від їхнього потенційного внеску в політичний процес (Murray, 2021).

Суспільний (макро) вимір політичної участі жінок. На представництво жінок можуть чинити вплив деякі інституційні фактори, такі як форма державного правління, політичний режим та устрій, тип виборчої системи, величина виборчого округу, наявність і тип квотування (Stockemer, 2008; Sundström, Wängnerud, 2014). Гендерне квотування відіграє особливу роль у доступності політичної участі для жінок, а тому останніми десятиліття ми активно практикуємо в певних країнах з метою механічного досягнення «критичної маси» для малопредставленої групи, пришвидшеного збільшення кількості політикинь на посадах і, відповідно, зменшення гендерного розриву й досягнення паритету (Lovenduski, 2001). М. Кітільсон (Kittilson, 2010) наголошувала, що поряд із згаданою боротьбою з «дефіцитом» жінок квоти врегульовують процедури висування кандидатів, а також привертають увагу до статусу жінок на політичній арені, а тому можуть змінити ставлення електорату до жінок і політики як такої.

Сфера політики характеризується стереотипами навколо загальноприйнятих норм і суджень щодо становища чоловіків і жінок, норм їхньої поведінки, мотивів і потреб (Білінська, 2011), які створили латентну «структуру системної невідповідності» (Meyerson, Fletcher, 2000). Політику доцільно розглядати як гендеровану (Acker, 1990), що відтворює відмінності й нерівності між жінками та чоловіками (Кімел, 2003). Як і в решті галузей, у яких домінують чоловіки, політика характеризується патріархатною культурою, стигматизацією, неформальною дискримінацією, гендерною сегрегацією у так званій «субкультурі робочого середовища» (Williams, 1992).

Отже, у міжнародних та українських дослідженнях гендерні бар'єри політичної участі жінок виокремлено на трьох рівнях аналізу: мікрорівні (індивідуальної мотивації, знань і бажання долучатися до політики), мезорівні (організаційних, тобто партійних викликів щодо залучення жінок у політиці) та макрорівні (суспільне ставлення, гендерні стереотипи). Далі цю концептуальну рамку ми маємо наповнити емпіричним матеріалом, отриманим у результаті вторинного аналізу статистичної інформації щодо політичної участі жінок в Україні, зокрема в контексті викликів повномасштабної війни, а також матеріалами власного емпіричного дослідження.

Відтворення гендерної сегрегації в політичній сфері України

Попри тривалий процес забезпечення рівних прав і можливостей у політичній сфері українського суспільства, ситуація із доступом жінок до політики залишається далекою від гендерного паритету (Марценюк, 2017: сс. 83–112; Марценюк, 2018; Тишко, 2019; Фединчук, Марцінковська, 2024; World Economic

Forum, 2024: pp. 12). Від часів здобуття Україною незалежності рівень представництва жінок у політиці зростає, але досі залишається доволі низьким. Станом на початок 2025 року 85 жінок обіймали посади у Верховній Раді України, тобто лише 21% від усіх членів парламенту, вищого законодавчого органу; п'ятеро з цих жінок були головами або співголовами депутатських фракцій IX скликання, семеро депутаток — головами комітетів (Верховна Рада України, 2025). Четверо жінок були головами обласних рад, але жоден обласний центр не очолювали жінки. У Кабінеті Міністрів, вищому органі виконавчої влади, 24% припадає на жінок; це п'ять міністерок, серед яких троє віцепрем'єр-міністерки (Кабінет Міністрів України, 2025). Лише одна жінка була головою обласної державної/військової адміністрації (Президент України, 2025).

За даними Гендерного профілю України, участь жінок на керівних посадах у органах влади має форму піраміди — чим нижчий рівень, тим більша частка жінок (EU4Gender Equality Reform Helpdesk, 2023). Станом на 2020 рік 78% посад нижчої й лише 33% вищої категорії держслужбовців обіймали жінки (Ibidem). Водночас вищими є показники для нижчих щаблів органів місцевого самоврядування, де маємо значно більше жінок як місцевих депутатів, голів районних, селищних, сільських рад або заступниць голів комітетів. Спостерігається явище горизонтальної гендерної сегрегації, тобто за галузями, якими займаються жінки: більше можливостей вони отримують там, де відповідають стереотипам традиційних жіночих ролей, тобто в царинах освіти, культури, охорони здоров'я, соціальної політики.

З метою збільшення представництва жінок у сферах ухвалення рішень 2020 року було внесено зміни до Виборчого кодексу й встановлено обов'язкове квотування 40/60 для списків виборців від політичних партій, застосоване того ж року на місцевих виборах. І статистика продемонструвала певні результати (детальніше див. табл. 1). Проте вертикальна сегрегація і далі зберігається на місцевому рівні.

Таблиця 1

Жінки на виборах до органів місцевого самоврядування у 2015 і 2020 роках

Органи місцевого самоврядування	Частка жінок серед кандидатів, %		Частка жінок серед обраних депутатів, %	
	2015	2020	2015	2020
Обласні ради	29,9	43,2	15,0	27,8
Міські ради	36,6	44,6	29,2	32,6
Районні ради	35,6	44,0	24,0	34,3
Районні у місті ради	38,6	47,2	33,3	43,8
Селищні ради	–	45,7	46,1	37,9
Сільські ради	–	44,5	55,7	41,3

Джерело: Центральна виборча комісія. (2020). *Гендерний моніторинг місцевих виборів* (<https://www.cvk.gov.ua/actualna-informaciya/187243.html>).

Водночас внаслідок російсько-української війни виникають нові ризики та виклики, пов'язані з роллю жінки в суспільному житті (UA Reforms, 2023).

Насамперед ідеться про менш сприятливі умови для актуалізації владою та громадськістю гендерних питань як таких, що «на часі», у період кризи та пріоритизації інших проблем, насамперед питань оборони й безпеки. Це позначається на фінансуванні з міжнародних фондів, ініціативах «згори», можливостях низового активізму, проведенні цільових досліджень і веденні гендерної статистики, яка б допомагала відстежити зміни в залученні жінок до політичної діяльності.

Політична участь жінок ускладнюється централізацією та скороченням їхнього представництва в обласних, районних і міських органах влади, де владні повноваження були делеговані військовим адміністраціям, переважно чоловічим за складом, що обмежує доступ жінок до ухвалення рішень (Стрельник, 2024; EU4Gender Equality Reform Helpdesk, 2023; NDI & USAID, 2024).

Ще одним можливим ризиком для політичної участі жінок, як зазначила В. Думанська (2024), наразі є перешкоди реалізації активного й пасивного виборчого права: сотні тисяч жінок виїхали за кордон і не зможуть голосувати у випадку проведення виборів, а після повернення — балотуватися на посаду народного депутата. Водночас у 2023 році для депутаток місцевих рад було обмежено перетин кордону¹, що ускладнює їхню роботу й волонтерські активності, налагодження міжнародних партнерств для них як громадських діячок і підштовхує деяких до складання мандатів (UA Reforms, 2023).

Наслідки воєнного стану через загальну маскулінізацію й мілітаризацію можуть загрожувати досягнутому нещодавно прогресу (NDI & USAID, 2024). За словами О. Стрельник, «війни є гендерованими, тобто вони впливають на наявні в суспільстві гендерні ідеології та відносини, розподіл гендерних ролей, на соціальне становище жінок і чоловіків, а також на уявлення про маскулінність і фемінність» (Стрельник, 2024: с. 197). Особливо помітним цей аспект став із початком широкомасштабного вторгнення.

Т. Даман із колегами резюмували (Damann et al., 2024): громадськість не схвалює невідповідну соціальним очікуванням поведінку, вважає чоловіків більш «придатними» для політики, а тому схильна надавати їм перевагу як лідерам. Водночас за умов війни, як стверджують автори, політичні діячі та діячки самі тяжіють до відтворення гендерних установок — відповідати стереотипним ролям у своїй поведінці: чоловіки зазвичай подають себе як сильних керманівців і захисників від загроз, тоді як жінки демонструють турботливу поведінку та м'яку комунікацію із громадськістю щодо традиційно «жіночих» аспектів (Ibidem).

І хоча жінки активно служать у лавах ЗСУ, беруть участь у волонтерській і громадянській діяльності, можна очікувати особливого запиту суспільства на просування героїв-чоловіків (докл. див.: Стрельник, 2024; Пищуліна та ін., 2024). Зазначається також ризик ієрархізації громадянства щодо того, чий голос буде пріоритетним, а чий — маргіналізований, а також те, що в ситуації публічної героїзації чоловіків перевагу надаватимуть саме їм.

¹ На момент збирання дослідницького матеріалу ці обмеження були чинними. У травні 2026 року їх було знято.

Також, за даними моніторингу Інституту масової інформації (докл. див.: Стрельник, 2024), з початком повномасштабної війни репрезентація жінок у публікаціях, зокрема як експерток, зменшилася: їх згадують лише в 16% матеріалів, тоді як чоловіків-експертів цитують у 84%. Це загрожує маргіналізацією голосу жінок у медіапросторі.

Та все одно, оскільки у своїй зовнішній політиці Україна прагне інтеграції до Європейського Союзу, у воєнний час імплементуються нові практики, впроваджуються реформи на користь демократичних процесів і підтримуються міжнародні стандарти. Суспільство, поступово, хоча й нерівномірно, опановує європейські цінності. Така орієнтація, як наголошується у (Стрельник, 2024), створює вікно можливостей, зокрема для подальшого просування політики гендерної рівності. Також нині зростає присутність жінок у «чоловічих» ролях, зокрема як військовослужбовиць, а також впливовість жіночих організацій, які зміцнили відносини із владою та міжнародними організаціями (EU4Gender Equality Reform Helpdesk, 2023).

Отже, в Україні чоловіки й жінки нерівномірно розподілені в межах посадових ієрархій, тому гендерний склад органів влади має форму піраміди, де на вищих рангах домінують чоловіки. Попередні підтримувальні заходи й «дія зверху» продемонстрували свою обмежену дієвість в усуненні невидимих бар'єрів, а нестабільність і кризовий стан унаслідок російсько-української війни загрожують на додачу довготривалими наслідками.

Аби краще зрозуміти суть цих бар'єрів, особливо в період війни, у рамках цієї розвідки було проведено відповідне емпіричне дослідження, ґрунтоване на опитуванні політикинь. Це дало змогу ретельніше вивчити бар'єри політичної участі жінок на мікро-, мезо- та макрорівні в українському суспільстві.

Методологія дослідження

Оскільки ключовою метою дослідження було виявити бар'єри політичної участі жінок, то була необхідна дослідницька стратегія індуктивного характеру (Neuman, 2014: p. 70), яка дає змогу зауважити специфічні аспекти соціального світу, приховані механізми, глибинно розглянути випадки, а не лише зафіксувати присутність чи відсутність тих чи тих явищ в українській політиці. Тому це дослідження ґрунтується на якісницькому соціологічному підході. Цей підхід допомагає вийти на погляди самих жінок у політиці, їхні переживання й визначення ситуації та, згідно з В.Л. Ньюманом (Neuman, 2014: pp. 20–23), дізнатися, що ті чи ті події, поведінка й дії означають для них. Хоча такий метод не дозволяє поширювати результати дослідження на генеральну сукупність, він надає певні переваги для наукових і прикладних цілей дослідження.

Для проведення глибинних інтерв'ю рекрутування інформанток було здійснено цільовим відбором, а також допоміжним методом «снігової кулі». Оскільки в межах дослідження реалізовувалася спроба врахувати досвід і проблеми, які характеризують політичну діяльність на різних щаблях, то було опитано 15 жінок із близько 30 запрошених представниць як національного, так і регіонального й місцевого рівнів політичної участі (див. табл. 2). До інтерв'ювання

були залучені політикини з різним за тривалістю й за характером досвідом, що подекуди містив горизонтальні й вертикальні переходи в межах виконавчої й законодавчої діяльності. Проведення польового етапу тривало впродовж лютого–квітня 2025 року до моменту припинення сатурації нової інформації.

Таблиця 2

Інформація про учасниць глибинних інтерв’ю

Інформантки	Тривалість політичної діяльності	Рівень влади	Регіон
Респондентка 1	5 років	Селищна рада	Київська обл.
Респондентка 2	5 років	Міська рада	Львівська обл.
Респондентка 3	5 років	Районна рада	Львівська обл.
Респондентка 4	5 років	Обласна рада	Полтавська обл.
Респондентка 5	5 років	Обласна рада	Волинська обл.
Респондентка 6	7 років	Селищна рада	Миколаївська обл.
Респондентка 7	7 років	Міністерство	м. Київ
Респондентка 8	10 років	Районна держадміністрація, селищна рада	Харківська обл.
Респондентка 9	10 років	Міська рада	м. Київ
Респондентка 10	10 років	Районна держадміністрація, районна рада	Одеська обл.
Респондентка 11	10 років	Районна, обласна ради	Волинська обл.
Респондентка 12	10 років	Верховна Рада України	м. Київ
Респондентка 13	11 років	Міська рада	Житомирська, Київська обл.
Респондентка 14	24 роки	Міністерство, міська рада	м. Київ
Респондентка 15	29 років	Міністерство, Верховна Рада України	м. Київ

Гайд інтерв’ю складався із чотирьох блоків, що стосувалися ключових моментів у досвіді політикинь: індивідуальний рівень, організаційне середовище, кар’єрне зростання, суспільний рівень, що дало змогу вийти на мікро-, мезо- й макрорівневі чинники. Завдяки гнучкості, яку забезпечує якісницька методологія, під час дослідження респондентки могли ділитися досвідом, думками й переживаннями, виводячи перебіг розмови на непередбачувані аспекти запитань, а також поглиблюючи дискусію.

Середня тривалість інтерв’ю з політикинями становила 48 хвилин, що залежало від повноти їхніх відповідей, темпу розмови, а також зовнішніх обставин, наприклад, доступного часу для інформанток. Як транскрибування, так і кодування відбувалися напівавтоматично. Для цього використовувалися доступні інструменти CAQDAS.

Аналіз зібраних даних проведено шляхом якісного контент-аналізу. Насамперед було проведено процедуру транскрибування отриманих у результаті інтерв’ю аудіофайлів у письмову форму, надалі — деконтекстуалізацію, реконтекстуалізацію, категоризацію та компіляцію (Bengtsson, 2016: р. 9). Тобто

спершу стенограми піддавали юнітизації на одиниці аналізу й були відкрито закодовані за індуктивною логікою. Надалі відбувалося осьове кодування, за якого коди були категоризовані вже на підставі зв'язків між ними, та вибіркове кодування, коли категорії були розділені на великі домени на засадах теоретичних припущень щодо мікро-, мезо- й макрорівневих чинників. Така організація даних дала змогу чітко простежувати й порівнювати виявлені в результаті інтерв'ювання українських політикинь явища з результатами інших досліджень, зокрема описаними вище.

Бар'єри політичної діяльності жінок в Україні

Відповідно до розробленої концептуальної схеми, залучення жінок до політики доцільно розглянути у трьох аспектах — мікро-, мезо- й макрорівня. Відтак перепони, що їх попередньо було описано в міжнародних, а також окремих українських розвідках, були зафіксовані й у цьому дослідженні завдяки інтерв'юванню політикинь.

Голоси жінок у політиці: бар'єри на мікрорівні

«Коли я прийшла в політику, напевно, я багато чого не знала. Мені прийшлося починати з нуля» (Респондентка 3).

На **мікрорівні** (індивідуальному) жінки на посадах різних щаблів влади стикаються з кількома перешкодами: внутрішніми психологічними бар'єрами, невідповідністю, відтермінуванням політичної діяльності, фінансовими обмеженнями, домашніми обов'язками, проблемами з тайм-менеджментом і відсутністю підтримки з боку сім'ї. Насамперед у цьому дослідженні було підтверджено спостереження Дж. Лоулеса та Р. Фокса (Lawless, Fox, 2013) щодо амбіційності: значна частина інформанток зазначали відсутність амбіцій. Проте це пояснюється не стільки нехтуванням наданими їм можливостями, скільки упередженим ставленням і низьким рівнем обізнаності щодо політичної участі. Як, наприклад, зазначала Респондентка 8: *«Вони вже цим займаються як волонтери, просто через свою емпатію і бажання допомогти. То це вже як депутатська діяльність. Але вони цього не розуміють і думають, о-о-о, та де там я, куди там мені, що я знаю, ні, не вмію».*

Опитані політикині не наважувалися долучатися до політики чи досі обмежують себе від бажаної залученості у ці процеси через **внутрішні психологічні бар'єри**, серед яких були згадувані відчуття провини перед дітьми, страх, сумніви в собі, що було виявлено й у працях М. Борнат (Bornat, 2017) і М. Томаса (Thomas, 2013): *«Сумнівалася, що мені було, ну типу, недостатньо досвіду, і я сумнівалася перед тим, як взяти на себе цю відповідальність»* (Респондентка 10); *«Я взагалі не припускала, що я стану депутаткою. Я на 99 відсотків була впевнена, що я не пройду»* (Респондентка 2). Коли опитані в межах цього дослідження політикині розповідали про досвід свого кар'єрного просування, то могли пояснювати власний успіх не об'єктивними чинниками, навичками, знаннями чи особистими зусиллями, а долею або вдачею: *«Мені все-таки в*

житті повезло <...> доля якось розпорядилась» (Респондентка 15) або *«Моя мама завжди каже, що це мій знак зодіаку, я козеріг, і ще й звати мене Тетяна, що перекладається як управительниця, що це така карма мені була з народження»* (Респондентка 6).

Невпевненість і сумніви аргументуються саме критичними оцінками стосовно браку знань і необізнаності, що відповідає описаному раніше Дж. Лоулеса та Р. Фокса (Lawless, Fox, 2013): низька самооцінка, а також регулярне знецінення, насажене близьким і/або робочим середовищем, упередженість: *«Я розуміла, що я, наприклад, молода депутатка, в мене відсутній там досвід бізнесовий чи політичний, як там у тих депутатів, які по 15, по 10 років політично у них бекграунду»* (Респондентка 13). Окрім згаданого, відповіді респонденток демонстрували, як вони оцінюють свою кваліфікацію, рефлексуючи про відповідальність і дотримуючись високих стандартів перед тим, як ухвалювати важливі рішення.

Відсутня або недостатня підготовка до політичної діяльності додавали невпевненості, перешкождали як починати, так і успішно адаптуватися й ефективно виконувати функції. Зокрема, частина опитаних політикинь зізнавалися, що не планували або й зовсім не бажали залучатися до політики, якби не обставини, що склалися на той час. Ба більше, деякі не мають наміру продовжувати кар'єру, що свідчить про низький рівень або відсутність інтересу до цієї сфери.

Деяких із тих опитаних, хто спробував залучатися в політику, зупиняв досвід розчарування стосовно просування жінок, підставами якого є вже згадані організаційна культура, труднощі взаємодії, традиції тощо. Це змушує жінок або «опустити руки», або відмовлятися від наступних каденцій і кар'єри в майбутньому: *«Хоча у мене були амбіції стати заступницею міського голови з освітніх питань кілька років тому, в момент, коли я побачила як приймаються рішення, в мене навіть ті амбіції пропали»* (Респондентка 13) і *«Я теж була в такому розпачі, навіть момент був, що я хотіла завершити свою депутатську діяльність»* (Респондентка 3).

Завдяки інтерв'ю було виявлено й інші стримувальні фактори: жінки зізнавалися, що були змушені **відкладати власну кар'єру** через низку чинників, серед яких здобуття освітнього ступеня, декретна відпустка, а також переїзд. Недовіра жінок до виборчої системи або конкурсів на посади в міністерствах, їхнє скептичне ставлення до доступності, прозорості та справедливості процесів також впливали на мотивацію йти в політику.

Дотичними до підготовчого етапу й важливими для врахування бар'єрами є також **відсутність необхідних ресурсів і фінансові обмеження**. Респондентка 9 зауважувала: *«От в мене чоловік заробляє, і, як він каже, я дозволяю тобі, жено, віддати борг країні і погратися в політику»*. Респондентка 2 таким чином прокоментувала зазначені обмеження: *«Я розумію, що через скляну стелю в своєму віці я не маю того фінансового достатку, який мають депутати-чоловіки. <...> Фінансово неуспішна жінка цього зробити не може, на жаль. А навіть якщо її візьмуть в список, але вона не буде мати грошей на флаєри, на передвиборчу кампанію і так далі, вона потім буде винна. Вона буде винна чоловікам, які оплачували передвиборчу кампанію для партії. І вона потім буде змушена приймати і голосувати за ті рішення, навіть якщо вона не хоче, бо вона буде винна»*.

На індивідуальному рівні суттєвим бар'єром для політичної активності доцільно враховувати чинник сім'ї. Так, проблемами для багатьох опитаних у дослідженні жінок стали **відсутність або послаблення підтримки сім'ї** з часом. Вони зазначали недостатнє визнання й применшення значущості їхньої діяльності, а також висміювання з боку близьких. Окрім цього, деякі зі стосунків, як було виявлено в результаті інтерв'ю, характеризуються конкуренцією за посади та впливовість зі своїми чоловіками. Окремим питанням є **проблеми, спричинені війною**, такі як погіршення психічного стану населення та зростання рівня насильства в сім'ях, яке зазвичай вчиняють чоловіки щодо своїх дітей і дружин. Тема домашнього насильства є доволі табуованою, особливо в сім'ях військових і ветеранів, тому респондентки не дуже охоче говорили про неї.

Голоси жінок у політиці: бар'єри на мезорівні

«Там, де треба більше працювати, виконувати якусь оцю громадську діяльність, соціальну, бути активними, турбуватися про людей і все інше, там — жінки. Там, де приймаються якісь впливові рішення, фінансові якісь питання, там жінок все менше, там більше чоловіків» (Респондентка 8).

Також на основі інтерв'ю з політиками різних рівнів політичної влади на мезорівні аналізу доцільно виділити такі елементи організаційної культури: партійні розколи, неформальні ієрархії, укоріненість традицій, зокрема засилля релігії, узвичаєна впливовість чоловіків, що особливо проявляється в процесах ухвалення рішень. У такому середовищі жінкам доводиться стикатися з маргіналізацією в різних її проявах. До них можуть ставитися як до «окраси колективу» або маргіналізувати через практики повсякденної комунікації, наприклад чоловічу культуру рукоштовування й т. ін., що робить жінок в міжособистісній професійній взаємодії невидимими.

Організаційна культура політичних установ, окрім зазначеного, характеризується кулуарними домовленостями, реалізовуваними на позаофіційних зібраннях, до яких жінкам не вдається потрапити. Це відбувається здебільшого з двох причин: вони виключені з тісних кіл впливових осіб або не мають ресурсів брати участь у такого роду заході. Бар'єрами для жінок у політиці стають і **подвійні стандарти** на користь чоловічої солідарності, що зумовлює ситуації, коли жінки змушені постійно доводити свою компетентність. У партіях і радах наявна гендерна горизонтальна сегрегація, і гендерним питанням не приділяється достатньо уваги. Наприклад, у деяких місцевих радах були відхилені пропозиції щодо кодексу депутатської етики, також жінки не лише кількісно недопредставлені, а й виключені з публічного простору, навіть будучи безпосередньо дотичними до важливих процесів. Респондентка 2 поділилася своїм досвідом участі у подіях: *«Коли відбуваються засідання фракції, і чоловік щось говорить, виступає проти чогось, його слухають. Коли жінка виступає проти чогось, кажуть, дівчата, не сваріться. <...> На мене дивились як на скажену якусь, як неадекватну, яка просто немає чим зайнятися в тому житті, і ходить домахує людей, які дуже сильно зайняті» (Респондентка 2).*

Ще одним явищем, яке спостерігалось також у дослідженні (Фединчук, Марцінковська, 2024), було висловлене самими учасницями інтерв'ю упередження щодо політики як «брудної справи», котру характеризують корупція, маріонетковість, зрощення з бізнесом, дисбаланс влади. Це, своєю чергою, як і застерігали А. Сундстрем і Л. Венгнеруд (Sundström, Wängnerud, 2014), обмежує можливості реалізації маргіналізованими групами свого потенціалу, представлення інтересів, впливу на ухвалення рішень та розв'язання конкретних питань.

У міжіндивідуальній взаємодії на робочому місці політикиням доводиться стикатися з неприязним ставленням, упередженнями, знеціненням, пліткуванням і наклепами щодо їхнього приватного життя та політичної діяльності. Політикині ділилися історіями про стереотипне ставлення до них за ознаками статі, віку, зовнішності: *«Тобі вже пора на пенсію, а ти щось тут розповідаєш»* (Респондентка 15). *«Ти мусиш показати, що ти не дівчина і жінка легкої поведінки»* (Респондентка 11). *«Їм здавалося, що я занадто гарна й худа, щоб стати сільською головою»* (Респондентка 10).

Політикині, які є матерями, окрім згаданого, змушені обмежувати активності, такі як відрядження чи медійна діяльність, нехтувати декретом, наймати нянь або залучати родичів для догляду за дитиною (дітьми), або навпаки — йти в неоплачувану доглядову відпустку через навантаження. Загалом, робоче середовище, зокрема приміщення, негнучкий і перевантажений графік, часті незаплановані затягування сесій допізна — все це не є адаптованим до батьків з дітьми, насамперед матерів.

Голоси жінок у політиці: бар'єри на макрорівні та виклики російсько-української війни

«Це якраз аргумент — саме війна. Тобто ви не на фронті, ви не маєте права говорити про рівність і претендувати на це» (Респондентка 2).

Серед **макрочинників** інтерв'юювані згадували такі глобальні явища, як перешкоджальні для політичної активності наслідки децентралізації та складності, пов'язані з пандемією COVID-19 у 2020-му, тяглість радянського спадку, затяжність змін, недовіра правової системи. Щодо останнього, опитані політикині зазначали розмитість законодавства, ненаціленість і формальність заходів, зокрема неефективність гендерних програм, нерозуміння змісту поняття рівних прав і можливостей жінок і чоловіків. Сюди ж можна віднести виборчі махінації, пов'язані з механічним дотриманням квот, «технічними кандидатками», а також маніпуляції з мандатами та/або місцями у списках, де перші надавалися чоловікам.

В останні роки суттєву роль у політичній активності жінок відіграють фактори, що виникли в перебігу розгортання й у результаті **російсько-української війни**, особливо з початком етапу повномасштабного вторгнення 2022 року. Як зазначали респондентки, незважаючи на воєнний стан, склад рад залишається незмінним, із «заброньованих» чоловіків лише невелика частка долучилися до захисту держави. З уведенням воєнного стану й утворенням військових адміністрацій повноваження органів місцевого самоврядування стали обмеженими,

що, за словами респонденток, означає відсутність можливості розпоряджатися бюджетом, тобто обмеження в ухваленні рішень і реалізації проєктів. Депутатські обов'язки за таких умов скорочуються до консультативної та дорадчої функції.

Чимало опитаних політикинь згадували про збільшене через зовнішні обставини навантаження на жінок у різних сферах: громадській (залученість до волонтерства), політичній (так, одна з депутаток на Миколаївщині згадувала про втечу місцевих політиків), професійній (перекваліфікація, збільшення обов'язків та обсягу роботи), приватній (домашні обов'язки). Як зазначала Респондентка 5: *«Якщо чоловік пішов на фронт, чоловік на війні, то відповідно вона лишається одна, і їй треба піклуватися про дитину. І не кожна жінка може погодитись на ту чи іншу посаду, з огляду на дітей»*.

Багатьом жінкам довелося переїжджати в межах України або ж за кордон. Водночас депутаткам, як і чоловікам-депутатам, з 2023 по 2026 рік, було **обмежено виїзд** за межі України. Про цей аспект згадали троє політикинь з опитаних, проте в різних контекстах: депутатка з Харківщини зазначила ризики, неможливість виїхати закордон, коли інші, хто живе під обстрілами, мають таке право; депутатка зі Львівщини вказувала, що такі нововведення обмежили волонтерок і активісток, які, наприклад, не можуть самостійно завозити автомобілі для військових з-за кордону, що зазначалося й у (Думанська, 2024). Респондентка 4 висловлюється з цього приводу так: *«Депутаткам заборонено виїжджати за кордон через їхній депутатський статус. Відповідно, жінка, яка раніше переганяла машини, через те, що вона депутатка, не може переганяти ці машини для війська»*. Інша ж опитана з Києва вказувала, що з цим обмеженням депутатки, які таки пішли з посад, знехтували своїми можливостями й безвідповідально поставилися до своїх обов'язків.

З початком повномасштабного вторгнення загострилися дискусії щодо військового обов'язку громадян, які стосувалися також і тематики гендерної рівності. Наприклад, жінки стикаються з аргументами, що вони не можуть вимагати рівності, якщо не мобілізуються й не беруть участі у бойових діях. Тож одна з респонденток очікує, що наступні вибори, якщо і приведуть велике число жінок, то зі сфери медіа, тих, хто активно задіяний у волонтерстві (зборах донатів, закупівлі й доставці техніки) або безпосередній обороні держави.

Частка інтерв'ююваних жінок очікує «кроку назад» у досягненнях у гендерній політиці через маскулінізацію та деактуалізацію питань, які «не на часі». Так, Респондентка 3 вважає: *«Як би я не хотіла це озвучувати, я все-таки вважаю, що ми матимемо відкат у питанні представлення жінок на керівних посадах»*. У дослідженні (Фединчук, Марцінковська, 2024) було зафіксовано аналогічні страхи, що пояснювалися очікуваною популяризацією теми героїв війни, яка асоціювалася, насамперед, з чоловіками. Окрім того, під час інтерв'ювання одна народна депутатка сама відзначала, що втратила інтерес до проблематики гендерної рівності, оскільки вона перестала бути пріоритетною, поступаючись пріоритетом безпековим заходам і допомозі військовим. *«Гендерна політика втратила для мене сенс. Я розуміла, що це не те, що, там, не пріоритетно, а що це взагалі, ну, воно, там, з точки зору потреб, які є, і відсутності*

забезпечення першої потреби в країні — безпеки, гендерна політика — вона, там, взагалі на сотому, а то й тисячному місці» (Респондентка 12).

Респондентки зазначали упереджене ставлення суспільства до них як політикинь. Зокрема, було зафіксовано гендерні стереотипи щодо ролі та характеристики жінок і чоловіків, відповідні очікування щодо їхнього місця в соціумі, обмежене розуміння гендерних питань. Наприклад, як зазначила Респондентка 6: *«[Стикалась] із якимись такими стандартними стереотипами, що тобі треба дома сидіти, іди дітей нянчити, а ми тут будемо керувати, що ти там розумієш»*. Цю думку опитаних політикинь варто зіставити з останніми результатами опитування громадської думки, які згадуються у вступі до цієї статті (Rating Group, 2026). Так, станом на лютий 2026 року саме політику (серед переліку, в якому були робота, медіа, реклама, навчальні та медичні заклади) зазначали як сферу, де найгірше ставляться до жінок порівняно з чоловіками. Тому очевидно, що респондентки, займаючись політичною участю, відчують на собі гендерно стереотипне ставлення.

Висновки та рекомендації

На підставі комплексного підходу і на засадах гендерних студій у результаті аналізу інтерв'ю з політикинями різних рівнів політичної влади в Україні вдалося виявити та проілюструвати емпіричними прикладами бар'єри політичної участі жінок на макро-, мезо- та мікрорівні. Серед них виокремлено такі, як недостатня підтримка з боку близького оточення, домашні обов'язки, фінансові обмеження та внутрішні психологічні бар'єри, організаційна культура, напружені стосунки та труднощі співпраці, виклики війни, недоліки правової системи, упереджене ставлення громадськості. Кожне з виявленого різною мірою й у різних формах трапляється в досвіді тих чи тих жінок і по-різному переживається ними, проте спільність феноменів, що спостерігалася поміж опитаними, різними за посадами, регіонами, віком, політичним досвідом, свідчить не так про індивідуальні особливості в кар'єрі окремих осіб, як про системність і поширеність описаних явищ.

У цьому дослідженні звернено також увагу на додаткові виклики через російсько-українську війну загалом і повномасштабне вторгнення зокрема. Респондентки називали такі аспекти, як переорієнтація уваги від тематики гендерної рівності до загальної тематики війни та виживання, додаткове навантаження на жінок через мобілізацію чоловіків, скептичне ставлення до тематики гендерної рівності через те, що військова служба для жінок не є обов'язковою, на відміну від чоловіків, обмеження у виїзді за кордон для депутаток, що діяли на момент проведення інтерв'ю. Таким чином, інші наукові дослідження впливу російсько-української війни на становище жінок були доповнені результатами цього соціологічного дослідження, в якому було важливо почути «голоси» політикинь, які попри війну, продовжують свою діяльність.

Окрім того, в результаті інтерв'ювання політикинь, кожна з яких поділилася власним досвідом і/або спостереженнями, вдалося також виокремити рекомен-

дації щодо подолання явища ґендерної сегрегації в політиці. На мікрорівні головними чинниками подолання явища «скляної стелі» рекомендовано такі, як мотивація участі у політичній діяльності, особисті якості, наявність різноманітного досвіду, навичок, знань і репутації, вміння правильно розставляти пріоритети й підтримка з боку близького оточення.

На мезорівні ключовими стосовно різних етапах кар'єри є такі рекомендації, як відкритість і прозорість процедур рекрутування в політику, фінансова підтримка, мережування, наставництво, налагоджені стосунки й робота з іншими колегами, організація процесів і середовища, доступних для жінок із доглядовими обов'язками.

Що ж до загальних суспільних чинників, то сприятливими в плані подолання «скляної стелі» є освітні заходи задля підвищення обізнаності й розвитку навичок, необхідних для політичної діяльності й лідерства загалом, активне залучення молоді й активізація населення загалом, посилення й розширення заходів ґендерної політики, уже вжитих на державному рівні, збільшення присутності та значущості жінок на різних позиціях, у різних соціальних ролях.

Джерела

Бабак, М., Давліканова, О., Дмитрієва, М., Козир, М., Компанцева, Л., Левченко, К., Скорик, М., Суслова, О. (2021). *Глосарій і тезаурус Європейського інституту з ґендерної рівності*. Київ: Вістка.

Білінська, М.М. (2011). *Ґендерна політика в системі державного управління*. Запоріжжя: Друкарський світ.

Верховна Рада України. (2025). *Управління кадрів Апарату Верховної Ради України*. Взято з: <https://vrkadry.rada.gov.ua/>

Думанська, В. (2024). Ґендерна (не)рівність: як війна вплинула на політичну участь жінок. *Жінки — це 50% успіху України*, 29 лютого. Взято з: <https://50vidsotkiv.org.ua/genderna-ne-rivnist-yak-vijna-vplynula-na-politychnu-uchast-zhinok/>

Кабінет Міністрів України. (2025). *Урядовий портал*. Взято з: <https://www.kmu.gov.ua/>

Кімел, М.С. (2003). Ґендероване місце роботи. У: *Ґендероване суспільство* (сс. 265–310). Київ: Сфера.

Лігіна, А. (2018). Шлях влади і шлях помади. Чому дівчат (не) цікавить політика? *Ґендер в деталях*, 20 грудня. Взято з: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/polityka/shlyah-vladi-i-shlyah-pomadi-chomu-divchat-ne-tsikavit-politika-134864.html>

Марценюк, Т. (2018). Жінки у «великій політиці»: ґендерний аналіз Верховної Ради України. *Наукові записки НаУКМА. Соціологія*, 1, 43–53. <https://doi.org/10.18523/2617-9067.2018.43-53>

Марценюк, Т. (2017). *Ґендер для всіх. Виклик стереотипам*. Київ: Основи.

Пишуліна, О., Марцінковська, Т., Добровольський, Д., Юрчишин, В. (2024). *Дослідження ґендерної специфіки вимушеної міграції з України до ЄС в умовах військового конфлікту. Частина 1. Вимушені мігранти — соціологічний погляд в ґендерному вимірі*. Київ: Український центр економічних та політичних досліджень ім. Олександра Разумкова.

Президент України. Володимир Зеленський. (2025). *Офіційне інтернет-представництво*. Взято з: <https://www.president.gov.ua/>

Скорик, М.М. (2013). *Жінки в політиці України на місцевому рівні: шляхи, проблеми, участь. Аналітичний звіт за результатами роботи шести фокус-груп за участю жінок — депутаток та кандидаток в депутати обласних, міських та районних рад*. Київ: ТОВ «ІТЕМ ЛТД».

Стрельник, О. (2024). Чи відбувається консервативний ґендерний поворот в охопленому

війною суспільстві? У: *Українське суспільство в умовах війни. Рік 2024* (сс. 197–219). Київ: Інститут соціології НАН України.

Тишко, І. (2019). Жінки в політиці: 100 років еволюції. *Гендер в деталях*, 31 січня. Взято з: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/polityka/zhinki-v-polititsi-ukraini-100-rokiv-evolyutsii-134913.html>

Фединчук, І., Марцінковська, Т. (2024). *Результати дослідження внутрішніх документів політичних партій України та опитування депутаток різних рівнів рад про доступ жінок до ухвалення політичних рішень*. Львів: ГО «Центр “Жіночі перспективи”».

Центральна виборча комісія. (2020). *Гендерний моніторинг місцевих виборів*. Взято з: <https://www.cvk.gov.ua/actualna-informaciya/187243.html>

Acker, J. (1990). Hierarchies, Jobs, Bodies: A Theory of Gendered Organizations. *Gender & Society*, 4(2), 139–158. <https://doi.org/10.1177/089124390004002002>

Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8–14. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>

Bornat, M. (2017). *Women to the Rescue: Is There a Glass Cliff in Politics?* Budapest: CEU eTD Collection. Retrieved from: https://www.etd.ceu.edu/2018/bornat_marleen.pdf

Damann, T.J., Kim, D., & Tavits, M. (2024). Women and Men Politicians' Response to War: Evidence from Ukraine. *International Organization*, 78(2), 321–340. <https://doi.org/10.1017/s0020818324000080>

EU4Gender Equality Reform Helpdesk. (2023). *Гендерний профіль країни: Україна*. EUNEIGHBOURS east. Retrieved from: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/publications/gendernyj-profil-krayiny-ukrayina/>

Kittilson, M.C. (2010). Comparing gender, institutions and Political Behavior: toward an Integrated theoretical framework. *Perspectives on Politics*, 8(1), 217–222. <https://doi.org/10.1017/s1537592709992799>

Kulik, C.T. & Rae, B. (2019). The glass ceiling in organizations. *Oxford Research Encyclopedia of Business and Management*, 30 October. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190224851.013.41>

Lawless, J.L. & Fox, R.L. (2013). *Girls just wanna not run: The gender gap in young Americans' political ambition*. Washington: Women & Politics Institute.

Lovenduski, J. (2001). Women and Politics: minority representation or critical mass? *Parliamentary Affairs*, 54(4), 743–758. <https://doi.org/10.1093/parlij/54.4.743>

Meyerson, D. & Fletcher, J.K. (2000). A modest manifesto for shattering the glass ceiling. *Harvard Business Review*, January. Retrieved from: <https://hbr.org/2000/01/a-modest-manifesto-for-shattering-the-glass-ceiling>

Murray, R. (2021). It's a rich man's world: How class and glass ceilings intersect for UK parliamentary candidates. *International Political Science Review*, 44(1), 13–26. <https://doi.org/10.1177/01925121211040025>

NDI & USAID. (2023). *Democratic Developments in Ukraine*. National Democratic Institute.

Neuman, W.L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Edinburgh: Pearson Education Limited.

Palmer, B. & Simon, D. (2001). The political glass ceiling. *Women & Politics*, 23(1–2), 59–78. https://doi.org/10.1300/j014v23n01_05

Quintero, M.I.L., Trillas, H.G., & Mosquera, M.C.V. (2024). Barriers to Leadership: Experiences of women leaders in business and politics. *Revista CEA*, 10(24), e2866. <https://doi.org/10.22430/24223182.2866>

Randle, V. (1999). The 'glass ceiling': an illusion? *Interdisciplinary Science Reviews*, 24(2), 105–109. <https://doi.org/10.1179/030801899678704>

Rating Group. (2026). *Спільні контури #3. Оцінка гендерної нерівності в різних сферах життя. Порівняння поглядів в Україні та ЄС*. Retrieved from: <https://www.ratinggroup.ua/news/common-contours-2026-3>

Shames, S.L. (2007). Breaking the glass ceiling in politics and business: Report on Salzburg Global Seminar November 3–8, 2007. In: *Salzburg Global. Salzburg Global Seminar Session*. Salzburg, Austria.

- Singh, S., Sharma, C., Bali, P., Sharma, S., & Shah, M.A. (2023). Making sense of glass ceiling: A bibliometric analysis of conceptual framework, intellectual structure and research publications. *Cogent Social Sciences*, 9(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2181508>
- Stockemer, D. (2008). Women's Representation: A Comparison between Europe and the Americas. *Politics*, 28(2), 65–73. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9256.2008.00313.x>
- Sundström, A. & Wängnerud, L. (2014). Corruption as an obstacle to women's political representation. *Party Politics*, 22(3), 354–369. <https://doi.org/10.1177/1354068814549339>
- Taparia, M. & Lenka, U. (2024). A bibliometric overview of research on the glass ceiling for women. *Management Review Quarterly*, 75, 3219–3261. <https://doi.org/10.1007/s11301-024-00457-6>
- Thomas, M. (2013). Barriers to women's political participation in Canada. *University of New Brunswick Law Journal*, 64, 218–233.
- UA Reforms. (2023). Права людини: реінтеграція, гендерна політика та політика щодо ЛГБТ+ в Україні. Візійний документ реформ для відновлення України “Бачення України 2030: соціально-гуманітарна сфера”. Retrieved from: <https://uareforms.org/pages/new-page-653>
- Vasile, A. (2020). *The segregation of women in politics could gender quotas break the glass ceiling*. Doctoral Thesis, Università degli Studi di Milano. https://doi.org/10.13130/vasile-angelica_phd2020-06-30
- Verba, S., Burns, N., & Schlozman, K.L. (1997). Knowing and Caring about Politics: Gender and Political Engagement. *The Journal of Politics*, 59(4), 1051–1072. <https://doi.org/10.2307/2998592>
- Verge, T. & Claveria, S. (2016). Gendered political resources. *Party Politics*, 24(5), 536–548. <https://doi.org/10.1177/1354068816663040>
- Williams, C.L. (1992). The Glass Escalator: Hidden Advantages for men in the “Female” professions. *Social Problems*, 39(3), 253–267. <https://doi.org/10.2307/3096961>
- World Economic Forum. (2024). *Global Gender Gap Report*. Retrieved from: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2024.pdf

Отримано 24.02.2026

Прийнято до друку після рецензування 16.06.2026

Опубліковано 28.08.2026

References

- Acker, J. (1990). Hierarchies, Jobs, Bodies: A Theory of Gendered Organizations. *Gender & Society*, 4(2), 139–158. <https://doi.org/10.1177/089124390004002002>
- Babak, M., Davlikanova, O., Dmytrieva, M., Kozyr, M., Kompantseva, L., Levchenko, K., Skoryk, M., & Suslova, O. (2021). *Glossary and Thesaurus of the European Institute for Gender Equality*. [In Ukrainian]. Kyiv: Vistka. [=Бабак, Давліканова, Дмитрієва, Козир, Компанцева, Левченко, Скорик, Суслова 2021].
- Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8–14. <https://doi.org/10.1016/j.npls.2016.01.001>
- Bilynska, M.M. (2011). *Gender Policy in the System of Public Administration*. [In Ukrainian]. Zaporizhzhia: Drukarskyi Svit. [=Билинська 2011].
- Bornat, M. (2017). *Women to the Rescue: Is There a Glass Cliff in Politics?* Budapest: CEU eTD Collection. Retrieved from: https://www.etd.ceu.edu/2018/bornat_marleen.pdf
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025). *Government Portal*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/> [=Кабінет Міністрів України 2025].
- Central Election Commission. (2020). *Gender Monitoring of Local Elections*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://www.cvk.gov.ua/actualna-informaciya/187243.html> [=Центральна виборча комісія 2020].
- Damann, T.J., Kim, D., & Tavits, M. (2024). Women and Men Politicians' Response to War: Evidence from Ukraine. *International Organization*, 78(2), 321–340. <https://doi.org/10.1017/s0020818324000080>

Dumanska, V. (2024). Gender (in)equality: how the war affected women's political participation. [In Ukrainian]. *Women are 50% of Ukraine's success*, February 29. Retrieved from: <https://50vidsotktiv.org.ua/genderna-ne-rivnist-yak-vijna-vplynula-na-politychnu-uchast-zhinok/> [=Думанська 2024].

EU4Gender Equality Reform Helpdesk. (2023). *Country gender profile: Ukraine*. Гендерний профіль країни: Україна. [In Ukrainian]. EUNEIGHBOURS east. Retrieved from: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/publications/gendernyj-profil-krayiny-ukrayina/> [=EU4Gender 2023].

Fedyunchuk, I. & Martsinkovska, T. (2024). *Results of a study of internal documents of political parties of Ukraine and a survey of female deputies of different levels of councils on women's access to political decision-making*. [In Ukrainian]. Lviv: NGO «Center 'Women's Perspectives'». [=Фединчук, Марцінковська 2024].

Kimmel, M.S. (2003). The Gendered Workplace. [In Ukrainian]. In: *Gendered Society* (pp. 265–310). Kyiv: Sfera. [=Кімміл 2003].

Kittilson, M.C. (2010). Comparing gender, institutions and Political Behavior: toward an Integrated theoretical framework. *Perspectives on Politics*, 8(1), 217–222. <https://doi.org/10.1017/s1537592709992799>

Kulik, C.T. & Rae, B. (2019). The glass ceiling in organizations. *Oxford Research Encyclopedia of Business and Management*, 30 October. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190224851.013.41>

Lawless, J.L. & Fox, R.L. (2013). *Girls just wanna not run: The gender gap in young Americans' political ambition*. Washington: Women & Politics Institute.

Lovenduski, J. (2001). Women and Politics: minority representation or critical mass? *Parliamentary Affairs*, 54(4), 743–758. <https://doi.org/10.1093/parlij/54.4.743>

Lygina, A. (2018). The path of power and the path of lipstick. Why are girls (not) interested in politics? [In Ukrainian]. *Gender in detail*, December 20. Retrieved from: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/polityka/shlyah-vladi-i-shlyah-pomadi-chomu-divchat-ne-tsikavit-politika-134864.html> [=Лигіна 2018].

Martsenyuk, T. (2018). Women in “big politics”: Gender analysis of the Verkhovna Rada of Ukraine. [In Ukrainian]. *NaUKMA Research Papers. Sociology*, 1, 43–53. <https://doi.org/10.18523/2617-9067.2018.43-53> [=Марценюк 2018].

Martsenyuk, T. (2017). *Gender for All. Challenging Stereotypes*. [In Ukrainian]. Kyiv: Osnovy. [=Марценюк 2017].

Meyerson, D. & Fletcher, J.K. (2000). A modest manifesto for shattering the glass ceiling. *Harvard Business Review*, January. Retrieved from: <https://hbr.org/2000/01/a-modest-manifesto-for-shattering-the-glass-ceiling>

Murray, R. (2021). It's a rich man's world: How class and glass ceilings intersect for UK parliamentary candidates. *International Political Science Review*, 44(1), 13–26. <https://doi.org/10.1177/01925121211040025>

NDI & USAID. (2023). *Democratic Developments in Ukraine*. National Democratic Institute.

Neuman, W.L. (2014). *Social research methods: Qualitative and quantitative approaches* (7th ed.). Edinburgh: Pearson Education Limited.

Palmer, B. & Simon, D. (2001). The political glass ceiling. *Women & Politics*, 23(1–2), 59–78. https://doi.org/10.1300/j014v23n01_05

President of Ukraine. Volodymyr Zelensky. (2025). *Official online representation*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/> [=Президент України 2025].

Pyshchulina, O., Martsinkovska, T., Dobrovolsky, D. & Yurchyshyn, V. (2024). *Research into the gender specificity of forced migration from Ukraine to the EU in the context of military conflict. Part 1. Forced migrants — a sociological view in the gender dimension*. [In Ukrainian]. Kyiv: Oleksandr Razumkov Ukrainian Center for Economic and Political Research. [=Пищуліна, Марцінковська, Добровольський, Юрчишин 2024].

Quintero, M.I.L., Trilleras, H.G., & Mosquera, M.C.V. (2024). Barriers to Leadership: Experiences of women leaders in business and politics. *Revista CEA*, 10(24), e2866. <https://doi.org/10.22430/24223182.2866>

- Randle, V. (1999). The 'glass ceiling': an illusion? *Interdisciplinary Science Reviews*, 24(2), 105–109. <https://doi.org/10.1179/030801899678704>
- Rating Group. (2026). *Common Contours #3. Assessing Gender Inequality in Different Spheres of Life. Comparing Views in Ukraine and the EU*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://www.ratinggroup.ua/news/common-contours-2026-3> [=Rating Group 2026].
- Shames, S.L. (2007). Breaking the glass ceiling in politics and business: Report on Salzburg Global Seminar November 3–8, 2007. In: *Salzburg Global. Salzburg Global Seminar Session*. Salzburg, Austria.
- Singh, S., Sharma, C., Bali, P., Sharma, S., & Shah, M.A. (2023). Making sense of glass ceiling: A bibliometric analysis of conceptual framework, intellectual structure and research publications. *Cogent Social Sciences*, 9(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2023.2181508>
- Skoryk, M.M. (2013). Women in Ukrainian politics at the local level: ways, problems, participation. [In Ukrainian]. *Analytical report on the results of six focus groups with the participation of women — deputies and candidates for deputies of regional, city and district councils*. Kyiv: LLC «ITEM LTD».
- Stockemer, D. (2008). Women's Representation: A Comparison between Europe and the Americas. *Politics*, 28(2), 65–73. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9256.2008.00313.x>
- Strelnyk, O. (2024). Is there a conservative gender turn in a war-torn society? [In Ukrainian]. In: *Ukrainian Society in a Warlike Condition. Year 2024* (pp. 197–219). Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine. [=Стрельник 2024].
- Sundström, A. & Wängnerud, L. (2014). Corruption as an obstacle to women's political representation. *Party Politics*, 22(3), 354–369. <https://doi.org/10.1177/1354068814549339>
- Taparia, M. & Lenka, U. (2024). A bibliometric overview of research on the glass ceiling for women. *Management Review Quarterly*, 75, 3219–3261. <https://doi.org/10.1007/s11301-024-00457-6>
- Thomas, M. (2013). Barriers to women's political participation in Canada. *University of New Brunswick Law Journal*, 64, 218–233.
- Tyshko, I. (2019). Women in Politics: 100 Years of Evolution. [In Ukrainian]. *Gender in Detail*, January 31. Retrieved from: <https://genderindetail.org.ua/season-topic/polityka/zhinki-v-polititsi-ukraini-100-rokiv-evolyutsii-134913.html> [=Тишко 2019].
- UA Reforms. (2023). *Human rights: reintegration, gender policy and LGBT+ policy in Ukraine. Vision document of reforms for the restoration of Ukraine “Vision of Ukraine 2030: social and humanitarian sphere”*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://uareforms.org/pages/new-page-653> [=UA Reforms 2023].
- Vasile, A. (2020). *The segregation of women in politics could gender quotas break the glass ceiling*. Doctoral Thesis, Università degli Studi di Milano. https://doi.org/10.13130/vasile-angelica_phd2020-06-30
- Verba, S., Burns, N., & Schlozman, K.L. (1997). Knowing and Caring about Politics: Gender and Political Engagement. *The Journal of Politics*, 59(4), 1051–1072. <https://doi.org/10.2307/2998592>
- Verge, T. & Claveria, S. (2016). Gendered political resources. *Party Politics*, 24(5), 536–548. <https://doi.org/10.1177/1354068816663040>
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2025). *Personnel Department of the Apparatus of the Verkhovna Rada of Ukraine*. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://vrkadry.rada.gov.ua/> [=Верховна Рада України 2025].
- Williams, C.L. (1992). The Glass Escalator: Hidden Advantages for men in the “Female” professions. *Social Problems*, 39(3), 253–267. <https://doi.org/10.2307/3096961>
- World Economic Forum. (2024). *Global Gender Gap Report*. Retrieved from: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2024.pdf

Received 24.02.2026

Accepted for publication after review 16.06.2026

Published 28.08.2026

АНАСТАСІЯ ДЕМИДЮК, ТАМАРА МАРЦЕНЮК

Бар'єри політичної участі жінок в Україні в період російсько-української війни

У статті актуалізовано проблематику гендерної сегрегації у політичній сфері сучасного українського суспільства. Здійснено огляд досліджень гендерної сегрегації у політиці та явища «скляної стелі». Гендерну сегрегацію проаналізовано у двох вимірах — горизонтальному і вертикальному. Розглянуто результати гендерного аналізу політичної сфери в Україні, особливо в період російсько-української війни. На підставі вторинного аналізу даних виявлено, що рівень представництва жінок в українській політиці залишається доволі низьким. Зазначено, що попередні підтримувальні заходи продемонстрували обмежену дієвість в усуненні невидимих бар'єрів, а нестабільність і кризовий стан унаслідок російсько-української війни загрожують гендерній рівності в політиці довготривалими наслідками.

Емпіричною базою статті слугують дані, зібрані в результаті глибинного інтерв'ювання 15 політикинь. Результати інтерв'ю з політикинями різних рівнів політичної влади в Україні дали змогу встановити чинники «скляної стелі» на макро-, мезо- та мікрорівні. Зокрема, були виявлені такі бар'єри політичної участі, як контекст війни, недоліки правової системи, упереджене ставлення громадськості й медіа, організаційна культура, недостатня підтримка з боку близького оточення, «подвійне навантаження», фінансові обмеження та внутрішні психологічні бар'єри. Окрім того, встановлено такі чинники їх подолання, як освітні заходи для підвищення обізнаності жінок і розвитку їхніх навичок, відкритість і прозорість процедур рекрутування в політику, фінансова підтримка, мережування, наставництво, організація процесів і адаптація середовища для політикинь із дітьми, а також мотивація, досвід, репутація тощо.

Ключові слова: жінки; гендерна сегрегація; «скляна стеля»; бар'єри; гендерна рівність; політична діяльність; політика; російсько-українська війна

ANASTASIIA DEMYDIUK, TAMARA MARTSENYUK

Barriers to women's political participation in Ukraine during the Russo-Ukrainian war

The article updates the issue of gender segregation in the political sphere of the Ukrainian society. A review of research on gender segregation in politics and the phenomenon of the «glass ceiling» is conducted. Gender segregation is analyzed in two dimensions — horizontal and vertical. The results of the gender analysis of the political sphere in Ukraine are clarified, especially during the Russo-Ukrainian war. Based on secondary data analysis, it is revealed that the level of representation of women in Ukrainian politics remains quite low. It is noted that previous support measures have demonstrated limited effectiveness in eliminating invisible barriers, and the instability and crisis resulting from the Russo-Ukrainian war threaten gender equality in politics with long-term consequences.

The empirical basis of the article is data collected as a result of in-depth interviews with 15 female politicians. The results of interviews with female politicians at various levels of political power in Ukraine allowed us to identify the factors of the «glass ceiling» at the macro-, meso- and micro-levels. In particular, the barriers to political participation were identified, such as the context of the war, shortcomings in the legal system, biased attitude of the public and the media, organizational culture, insufficient support from close circle, «double burden», financial constraints and internal psychological barriers. In addition, the factors for overcoming them were identified, such as educational measures to increase women's awareness and develop their skills, openness and transparency of recruitment procedures into politics, financial support, networking, mentoring, organization of processes and adaptation of the environment for female politicians with children, as well as motivation, experience, reputation, etc.

Keywords: women; gender segregation, «glass ceiling»; barriers; gender equality; political activity; politics, Russo-Ukrainian war